

Színházi kánonformálás az *Utunkban*. A *Váratlan vendég*-vita (1958)

GYÖRGY ANDREA

A Kolozsvári Állami Magyar Színház *Váratlan vendég* című előadásának 1958-as felújítása¹ heves színházi vitát robbantott ki az *Utunk* irodalmi, művészeti és kritikai hetilapban. A Sztálin halála utáni „enyhülés” időszakának legjelentősebb erdélyi magyar színházi sajtóvitáját kiváltó előadást Anatol Constantin rendezte, aki olyan színpadi megoldásokkal hozta zavarba a szakmai közvéleményt, amelyek akkor még szokatlannak minősültek. A kritikai recepció egyfelől a rendezés merész, kísérletező jellegét éltette,² másfelől öncélú hatásvadászatát kárhóztatta,³ egyértelművé téve a színpadi esemény befogadásának nehézségeit az egyeduralgoló, hivatalos kánon adta értelmezési keretek között. Tanulmányomban azt vizsgálom, hogy a *Váratlan vendég* című előadás és annak kanonizálását végző vita miként formálta a hatalom által propagált szocialista-realista színházi kánon, illetve a hatalmi kánon által képviselt, legitimnek elfogadott értékrend átértelmezése hogyan mutatkozott meg az *Utunk* kritikai diskurzusában. A színházi kánon nem a vizsgált korszak tiszteletre méltó előadásainak kiváltságos és megkülönböztetett gyűjteményének tekintem, inkább egyfajta nyelvnek⁴ illetve értelmezési stratégiáknak.

¹ A bemutató időpontja: 1958. január 12.

² DEÁK Tamás, „*Váratlan vendég*”, *Utunk*, 1958. jan. 23., 6.

³ SZABÉDI László, „Vita a rendezővel: Megjegyzések a *Váratlan vendég* rendezéséhez”, *Utunk*, 1958. jan. 30., 2.

⁴ „[A] kánon nyelvtermészetű, valamely közös tudást testesít meg vagy nyilvánít ki”. KÁLMÁN C. György, „Kis népek kánonjainak

A Romániai Magyar Írószövetség irodalmi, művészeti és kritikai lapjaként alapított *Utunk*⁵ első száma 1946. június 22-én jelent meg Kolozsváron. Kéthetente, majd 1951-től hetente adták ki, és a leghosszabb életű romániai magyar kulturális periodika volt, amelynek 1989-ig negyvennégy évfolyama látott napvilágot. Az erdélyi magyarság szellemi műhelyének tartott lap a romániai magyar irodalom, művészet, a szépirodalom mellett a társművészetekkel (zene, képzőművészetek, színház, film) is foglalkozott. Romániában a kommunizmus éveiben nem működött magyar nyelvű színházi szakfolyóirat,⁶ amelynek hiányát a kulturális lapok próbálták betölteni. Az *Utunk* igyekezett teljes képet rajzolni a korabeli erdélyi magyar színházi életről, de betekintést nyújtott román színházi eseményekbe, beszámolt a külföldi társulatok vendéglőadásairól, színháztörténeti és színházelméleti írásokat is közölt. A lapban helyet kapó színházi viták az *Utunk* színházi kánonképzésben betöltött jelentős szerepére⁷ világítanak rá.

A Sztálin halála utáni ideológiai lazulást jelző vita a *Váratlan vendég* című előadás kapcsán bontakozott ki, nem egészen váratlanul. 1954 nyarán az *Utunk* hasábjain ugyanis már sor került egy nagyon fontos, a kiadvány

vizsgálata: Néhány módszertani megjegyzés” *Helikon*, 3. sz. (1998): 251–260, 253.

⁵ A lap 1955 áprilisáig *Útunk* címmel jelent meg.

⁶ Napjainkban Románia egyetlen magyar nyelvű színházi folyóirata a *Játéktér*, amelyet 2012-ben alapítottak Kolozsváron.

⁷ Utódlapja a *Helikon*.

korai szakaszát összegző és lezáró vitára a színházi kritikáról, amely a színibírálat elméleti kontextusának a kijelölése és gyakorlati feladatainak a számbavételén túl színház és irodalom törékeny kapcsolatának ma is aktuális kérdésére fókuszált. A vitázó felek „nem kérdőjelezték meg a színház irodalomnak alávetett státusát, amelyet a hivatalos marxista esztétika megerősített, mégis felvillantották annak a lehetőségét, hogy a színház akár autonóm művészetként is értelmezhető volna”.⁸ Ezt az irányt folytatta a *Váratlan vendég*-vita is, a dramatikus szövegről a színpadi eseményre irányítva a figyelmet.

John Boynton Priestley 1945-ben kiadott, *An Inspector Calls* című színművét Stella Adorján *A váratlan vendég* címmel fordította magyarra, és először a Vígszínházban adták elő Egri István rendezésében 1947. január 3-án. A romániai magyar rendezők is ráharaptak a színházak műsorrendjében kötelezően előírt „haladó” kortárs nyugati drámairodalom e termékére, amely a hivatalos olvasat szerint nem más, mint a rothadó kapitalista társadalom, a képmutató polgárság kritikája. Még a budapesti bemutató évében, szeptember 19-én Szentimrei Jenő a kolozsvári Kamaraszínházban⁹ Delly Ferenc október

⁸ GYÖRGY Andrea, „Irodalom és színház és viszonyának értelmezése a korai *Útunkban*”, *Betekintő*, 3. sz. (2022): 153–160, 160.

⁹ „A háború után már 1946-ban kaput nyitott Kolozsvárt a Kamaraszínház, magas irodalmi értékű darabok számára szereve közönséget; a Szentimrei Jenő igazgatása alatt működő Állami Magyar Színház segítségével létrehozott intézmény előbb Romain Rolland, Pirandello, Sommerset Maugham (*A szent láng*) bemutatásával kísérletezett a Farkas utcai Róm. Kat. Gimnázium dísztermében, majd 1947 őszén Priestley-darabot (*Váratlan vendég*) adott elő a Zeneművészeti Főiskola akkor még Monostori úti nagytermében. BALOGH Edgár, szerk., *Romániai Magyar Irodal-*

24-én Marosvásárhelyi Székely Színházban, Sarlai Imre pedig 1947. november 28-án a nagyváradi Szigligeti Színházban vitte színre Priestley darabját.

1958-ban a Kolozsvári Állami Magyar Színházban felújították az előadást, annak az Anatol Constantinnak¹⁰ a rendezésében, aki maga is játszott az 1947-es marosvásárhelyi *Váratlan vendég*ben, amelyben a fiatal Eric Birlinget alakította. „Vándoroltunk egyik színháztól a másikig. Ez a vándorlás persze az ember vérében van. Legalábbis az enyémében és az övében biztosan. Ha hívtak, mentünk.”¹¹ – mondta Taub János magáról és pályatársáról, Harag Györgyről. De akár Anatol

mi Lexikon II. (Bukarest: Kriterion Könyvkiadó, 1991), 609.

¹⁰ ANATOL Constantin (FRIEDMAN Ludwig) színész-rendező 1921. március 28-án született Nagyszébenben. 1944–1945 között a Iași-i Nemzeti Színház, 1945–1946 között a bukaresti Teatrul Nostru, 1946–1947 között a bukaresti Teatrul Modern, 1947–1952 között pedig a Marosvásárhelyi Állami Székely Színház művésze volt. 1952-től a kolozsvári Állami Magyar Színház színésze, 1957–59 között főrendezője, majd a kolozsvári román Nemzeti Színházhoz szerződött. Ezután Temesváron a magyar, román és német társulatnál játszott és rendezett. 1968-tól ismét a Marosvásárhelyi Állami Színház színész-rendezője lett. 1980-ban kivándorolt Izraelbe, ahol a haifai színházban játszott, és a Be'er-Sheva-i színházban rendezett. 1996-ban visszatért Marosvásárhelyre, ahol bemutatta Felix Mitterer *Hotel Szibéria* című előadóját, valamint színre vitte Edna Mazya *Játékok a hátsó udvarban* című színművét (bemutató: 1997. 10. 25.). 2019. július 10-én halt meg Haifában. Hozzáférés: 2024.10.11., <https://nemzetiszinhas.ro/inmemoriam/anatol-constantin/>

¹¹ NÁRAY István, szerk., *Rendezte: Harag György* (Budapest: Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet, 2000), 288.

Constantinról is mondhatta volna, aki hozzájuk hasonlóan szintén nyughatatlan, kísérletező alkotó volt, nem maradt hosszú ideig egyetlen színháznál sem, és akárcsak két kortársa, magyar, román, és német társulattal¹² egyaránt dolgozott. 1947–1952 között éppen a Marosvásárhelyi Székely Színház színésze volt,¹³ ezután szerződött a Kolozsvári Állami Magyar Színházhoz, amelynek főrendezőjeként működött 1957–1959 között. A *Váratlan vendég* mindkét kolozsvári előadásában Goole felügyelőt Senkálzky Endre, érdemes művész alakította. Az 1947-es kolozsvári előadás közönségsikernek bizonyult,¹⁴ de nem váltott ki jelentős kritikai

¹² Anatol Constantin 1964 és 1969 között a Temesvári Állami Német Színházban, a Temesvári Állami Magyar Színházban és a Temesvári Nemzeti Színházban is dolgozott.

¹³ Arra, hogyan került a Székely Színházhoz, Anatol Constantin így emlékezett: „Bukarestből két év után visszajöttünk Szebenbe [...] Egyik nap felfedeztem egy plakátot, a Székely Színház *Mandragóra* előadását hirdette. Este elmentem az előadásra. Elbűvölt egészen. Szünetben hozzám jött egy vékony, barna ember, és azt mondta románul, hogy ugye, maga Anatol Constantin. Láttam magát Bukarestben a Cocea színházban, a Bernard Shaw darabban, nagyon, nagyon jó volt. Bemutatkozott, hogy ő Tompa Miklós, a vásárhelyi színház igazgatója. Mondom magyarul, örvendek. Tompa nagy szemekkel nézett rám, hogy magyarul beszélek. Mondom, a szüleim otthon így beszélnek, az anyám beszélt velem németül. [...] Hívott Vásárhelyre, és megbeszéltük, hogy lejövök játszani. Kitalálták nekem a *Váratlan vendéget*, egy fiatal gyereket kellett alakítanom benne, aztán következett a *Bánk bán* és az említett gyönyörű öt év.” NAGY Miklós Kund, „Biberachot ma is szó szerint idézem”, *Népűjság*, 2006. ápr. 22., 7.

¹⁴ „Évekkel ezelőtt a *Váratlan vendég* a kolozsvári színpadon is learatta megérdemelt

visszhangot, annál inkább az előadás 1958-as felújítása.

Ebben a periódusban színházi előadások kapcsán gyakorta előfordultak cikk-váltások az *Utunkban*, közülük is a leghosszabbnak és legdinamikusabbnak a *Váratlan vendég*-vita bizonyult. A vitaindító 1958. január 23-án láttott napvilágot, az utolsó cikk pedig 1958. április 17-én jelent meg. Az első öt hétben hetente, aztán háromhetente jelentettek meg vitacikket. Az előadás körüli produktív polémiaiban színházkritikusok, teoretikusok vettek részt, akik az 1954-es vitához hasonlóan elsősorban „alapvető irodalmi-művészeti, színházesztétikai kérdéseket”¹⁵ érintettek, nem pedig ideológiai problémákat boncolgattak. Az 1954-es vitától eltérően azonban színházi alkotók nem kapcsolódtak be, még az előadás rendezője sem. Ugyanakkor a szerkesztőség kísérletet tett arra, hogy a hivatásos értelmezők mellett egy másik értelmezői közösségnek, a lap olvasóinak színházi kánonját is láthatóvá tegye, ezért a következő felhívást tette közzé: „A szerkesztőség reméli, hogy Szabédi László vitacikke termékeny eszmecserét indít el a rendezés időszakára, elvi és gyakorlati kérdéseiről. Várjuk a hozzászólásokat.”¹⁶ Hozzászólások azonban nem érkeztek.

Anatol Constantin rendezése nem tért el a realista hagyománytól, ám a színpadkép kialakításában, a maszkok használatában, illetve a központi karakter, Goole felügyelő megjelenítésében szokatlan megoldásokat alkalmazott. Az előadásnak e három aspek-

sikerét, hosszú ideig vonzott telt házakat. Ez az emlékezetes siker lehetett az oka annak, hogy a kolozsvári színház most újra műsorára tűzte a darabot”. KACSIR Mária, „Priestley-felújítás a Kolozsvári Állami Magyar Színházban”, *Előre*, 1958. febr. 2., 2.

¹⁵ KÁNTOR Lajos és KÖTŐ József, *Magyar színház Erdélyben: 1919–1992* (Bukarest: Kriterion Könyvkiadó, 1994), 104.

¹⁶ *Utunk*, 1958. jan., 30. 2.

tusára reagált igen érzékenyen a recepció. A színpadkép a jól ismert polgári nappalit ábrázolta.¹⁷ Birling textilgyáros családjának ebédlőjét azonban Szakács György díszlettervező egy emelvényre helyezte, amelyhez az előszínpadon keresztül a zenekari árok fölé épített lépcső vezetett fel, így nemcsak a színpad és a nézőtér került közelebb egymáshoz, hanem a díszlet valóságillúziója is megtört. „Ki látott többlépcsős angol lakásban ebédlőt az emeleten?” – tette fel a kérdést vitaindító előadáskritikájában Deák Tamás.¹⁸ A lépcsőn érkeztek vagy távoztak a szereplők, így szinte állandó volt rajta a mozgás, néhány jelenet is itt játszódott. A nézőtér felől ezen sétált be a színpadra a Felügyelőt alakító Senkálzky Endre, méghozzá háttal a közönségnek, amit szintén sérelmezett a recepció.¹⁹ Az emelvényen egy ebédlőasztalt ültek körül a színészek, Senkálzky keveset mozgott, többnyire egy trónszerű széken foglalt helyet (végig felöltöben), és egyenként járultak elé a családta-

¹⁷ Az előadás terének a rekonstruálásában csak a kritikai recepcióra támaszkodhatunk, ugyanis az előadás dossziéjában csupán egyetlen szórólap található, a szöveggönyv lappang.

¹⁸ DEÁK, „Váratlan vendég”, 10. Azt, hogy a színpadkép nem feleltethető meg a valóságnak, más, a vitától távolmaradó kritikus is sérelmezte. „a színpad előtt, az orchészteren felvezető lépcső... különösen szokatlan, tekintve, hogy közvetlenül az ebédlőbe vezet, amelynek ráadásul általában a földszinten a helye. KACSIR Mária, „Priestley-felújítás...” 7.

¹⁹ A rendezés „hidat veretett a zenekar fölé és ezen a hídon sétáltatta be Senkálzkyt. A néző aztán töprenghetett, hogy vajon a színész bemegy-e a színpadra vagy inkább kijön a nézőtérről. Egy bizonyos: nem *jött*, hanem *ment*, háttal a nézőtérnek”. SZABÉDI László, „Vita a rendezővel: Megjegyzések a Váratlan vendég rendezéséhez”, *Utunk*, 1958. jan. 30., 2.

gok. A soros vallomástevőt éles fény világította meg, míg a színpad többi része sötétbe borult. Nemcsak a színpad és nézőtér hagyományos távolságának a megszűnése hozott változást a klasszikus befogadói magatartásba, hanem a díszlet is. A közönségnek állandóan fel kellett néznie, hiszen a színpadi történések nem a megszokott szinten, hanem annál magasabban játszódtak.

A rendezés a szereplőket maszkban léptette színre. Maszkot viseltek a karakterek mindaddig, amíg meg nem vallották bűneiket, ekkor levetették, majd, amikor kiderült, hogy tetteiknek nincsenek hatósági következményei, újra magukra helyezték álarcukat. Azontúl, hogy otrombának, kellemetlenek és visszataszítónak találta,²⁰ a Benczédi Sándor szobrász által készített merev maszkokban a kritika főként azt kifogásolta, hogy használatukkal a rendezés kiiktatta a színészi mimikát, a színészi játékot öncélúan alárendelve a kelléknek, holott – ahogyan Szabédi László fogalmazott – „a színi előadás középpontjában a színész alkotása áll, a drámát a közönséghez a színművész közvetíti.”²¹ Szabédi egyenlőségjelet tett a színházi előadás és a színészi játék közé, amelyhez képest a díszlet csak másodlagos tényező.

„Az előadás egészét a kísérletezés szelleme jellemzi... S egy félig sikerült kísérlet nyilván többet ér, mint az elhasznált konvenciók unalma” – írta Deák Tamás a *Váratlan vendég*-vitát kirobbantó, az előadást általában pozitívan megítélő kritikájában. A dramatikusan szöveget azonban, amire az előadás épült Deák közepszerűnek, „silány anyagnak” tartotta, szerinte Priestley meszterember, a dráma dialógusai a giccshatáron mozognak, a gondolatszegény szöveg „hígított Shaw”, a karakterek felületesen ábrázoltak. Arra a következtetésre jutott, hogy irodalmi mércével mért gyenge szövegekből is születhetnek kiváló előadások. A maszkok

²⁰ Uo.

²¹ Uo.

használatát félig sikerült rendezői kísérletként értelmezte, nem tartotta szerencsésnek a színészi mimika mellőzését.²² Részletesen foglalkozott az előadás látványvilágával is, a szerinte zavaros színpadképpel, ugyanakkor kitért „az okosan használt mesterséges fényhatásokra”²³ is. Elégedett volt a színészek, különösen Senkálscopy Endre munkájával, ugyanakkor nem tartotta fontosnak tisztázni, hogy a titokzatos Goole felügyelő kicsoda valójában, egyetértett azzal, „hogy a rendező homályban hagyta Goole felügyelő kilétét, valóságos vagy lelkiismeretbeli létezését”.²⁴

Egy héttel Deák cikkének megjelenése után érkezett is Szabédi László²⁵ válasza. Deáktól eltérően nem örvendett a rendezés kísérletező kedvének, kifejezetten rossz ötletnek tartotta, hogy Anatol egybeolvasztotta a színpadot a nézőtérrel. A titokzatos Goole felügyelőt egyértelműen a Birling család váratlanul feltámadt lelkiismereteként, nem pedig az elnyomottak képviselőjeként értelmezte, ahogyan a rendezés tette, amely így „a nem osztályharcos darabot osztályharcossá” hamisította. Ezzel a kijelentésével Szabédi szembe ment a korszak kötelező, tévedhetetlennek tartott marxista gondolkodásmódjával, amely szerint a műalkotás egyetlen, „végső” jelentése, egyetlen megnyugtató, stabil értelme nem más, mint az osztályharc. „A mi korunk számára Shakespeare-ből az a fontos és értékes, ami az ő idejének osztályharcát, és a harc eredményezte haladást tükrözi vissza” – írta 1949-

²² „[F]ellélegzettünk, amikor lehullt az álarc, és láthatóvá vált a színész mozgékony, kifejezésteljes emberi arca”. DEÁK, „Váratlan vendég”, 6.

²³ Uo.

²⁴ KÁNTOR és KÖTŐ, *Magyar színház Erdélyben...*, 104.

²⁵ SZABÉDI, „Vita a rendezővel”, 2.

ben Rappaport Ottó az *Utunkban*²⁶ a Shakespeare-adaptációkról. Még tíz év sem telt el, és az *Utunk* egy másik kritikusa ki mondta, hogy nem kell osztályharcot keresni ott, ahol nincs. Szabédi időtálló hermeneutikai érvet fogalmazott meg, amikor megállapította, hogy egy nem realista darabot nem lehetséges a realista konvenciók szerint értelmezni:

„Priestley, amikor egy tudati jelenségből, a lelkiismeretből formál színpadi alakot, kilép a realista konvenciók rendszeréből, és olyan nem realista konvenció elfogadását kéri, amely némi hasonlóságot mutat a középkori misztériumjátékok s különösen a későbbi moralitások egyes konvencióihoz. Vitatkozni vitatkozhatunk vele, helyeseltetjük vagy elvethetjük a konvenció bevezetését a modern dramaturgiába, de amíg a darabot nézzük, ...ezt a konvenciót mindenesetre el kell fogadnunk, mert különben a darab értelmetlen zagyvasággá hullna szét.”²⁷

Nagy István proletár író főként a darabmal foglalkozott, és a szerzőt bírálta világnézeti alapon. Úgy vélekedett, hogy a talányos felügyelőt nem lehet metaforikusan értelmezni. „Azzal pedig nem érthetünk egyet, hogy Goole a Birling család váratlanul megszólaló lelkiismerete, mivel az angol uralkodó osztálynak nincs lelkiismerete” – írta.²⁸ Bár azt gondolnánk, hogy egy teljesen önálló szövege az övé, a vitában másodszor is megszólaló Deák Tamás, sőt Jánosházy György is ugyanezt a véleményt képviselte, ugyanebben az osztályharcos hangnemben. „[I]gazat kell adnom Nagy Istvánnak” – írta Jánosházy

²⁶ RAPPAPORT Ottó, „Új színjátszás Bukarestben”, *Utunk*, 1949. febr. 12., 14.

²⁷ SZABÉDI, „Vita a rendezővel”, 2.

²⁸ NAGY István, „Ki is hát a váratlan vendég?”, *Utunk*, 1958. febr. 6., 4.

– ennek az osztálynak nincs és nem is lehet lelkiismerete, hiszen az effajta luxus polgári létének alapjaiban támadná és ingatná meg.”²⁹ Deák pedig kimondta, hogy Goole nem metaforikus karakter, mégpedig azért nem lehet a Birling család lelkiismereteként értelmezni, mert a darab a világháború előtti romlott erkölcsű angol nagypolgárság kritikája. Jánosházy Goole karakterén kívül az előadás másik két vitatott aspektusára, a fényhatásokra és a maszkokra is kitért. Úgy vélekedett, hogy az otromba álarcok „kellemetlen, kínos, idegesítő nyűgöt jelentenek” színészeknek és nézőnek egyaránt.³⁰ Elmarasztalta ugyan a rendezőt a technikai hatáskeresők előtérbe helyezéséért, de nagyon fontos kezdeményezésnek tartotta a *Váratlan vendéget*, amelyhez hasonló kísérletező előadásokra „feltétlenül szükség van, ha azt akarjuk, hogy a kolozsvári színjátszás végre kilábaljon a múlt századvégi megrekedtségből, elmaradottságból”³¹ – írta.

A kolozsvári színház korabeli igazgatója, Tamás Gáspár,³² kétszer is megszólalt a színház nevében,³³ és megfogalmazta a professzionális, elsősorban a színpadi rendezéssel, nem pedig a dramatikus szöveggel foglalkozó színikritika igényét: „Valóban igen nagy szükség van arra, hogy a színibírálat magas elméleti szinten vesse fel színházaink művészeti problémáit, és hozzáértéssel elemezze a rendezés és játék eredményeit...”³⁴

²⁹ JÁNOSHÁZY György, „Vita a rendezővel és bírálójával”, *Utunk*, 1958. febr. 20., 8.

³⁰ Uo.

³¹ Uo.

³² Novellista, újságíró, kommunista propagandista. 1954–1959 között töltötte be a Kolozsvári Állami Magyar Színház igazgatói tisztségét.

³³ TAMÁS Gáspár, „A színház jövő játéktílusáról van szó”, *Utunk*, 1958. márc. 13., 7; TAMÁS Gáspár, „A színpadi rendezés problémái”, *Utunk*, 1958. ápr. 17., 11.

³⁴ Uo.

A direktor megerősítette a szocialista realista színház színész- és szövegcentrikus definícióját, úgy vélte, hogy „ahol a színpadi fogások, a technikai boszorkánytáncok háttérbe szorítják az alkotó színészt, ott a költőt, az írókat száműzik a színpadról”.³⁵

Bár egy olyan korban történt, amikor a színházi kánon modellálása is a politika hatalma alá került, a *Váratlan vendég*-vita a színházi kánonalakítás műveletének fontos mozzanatává vált. Egyes résztvevői a meglévő kánon fenntartására, mások pedig óvatos megváltoztatására tettek kísérletet. A vita felhívta a figyelmet Anatol Constantin rendezésére, és megőrizte a közösség emlékezetében az előadás újító megoldásait.

Kántor Lajos „a felzárkózás kísérletének”³⁶ nevezi a Kolozsvári Magyar Színháznak az 1959–1972 közé eső időszakát, amelynek a kezdetét, szerinte éppen a *Váratlan vendég* című előadás körüli vita jelzi. Ezt a korszakot, amelyben „a modern színházi nyelv kolozsvári megteremtésének a kísérlete”³⁷ zajlott, Kántor az intézmény történetének következő, a megvalósult kísérlet periódusa felől tudta így értelmezni. És ez nem más, mint a Harag színpada nevet viselő, 1973–1984 közötti időszak, azaz „Harag György színházának kolozsvári évtizede, szinte mindaz, amit a magyar színháztörténet mint Harag rendkívüli rendezői teljesítményét számon tart.”³⁸ Anatol Constantin 1958-as kolozsvári rendezése tehát Harag színháza felől kanonizálódott. A körülötte dúló vita elindította, és felgyorsította az előadás kanonizációjának a folyamatát, amelyet aztán a rendszerváltozás után kiadott, 1994-ben megjelenő alapmű, a Kántor Lajos és Kötő József által

³⁵ Uo.

³⁶ KÁNTOR Lajos, „Színházkeresés, színházta-
lálás”, *Látó*, 11. sz. (1992): 87–96, 87.

³⁷ Uo., 90.

³⁸ Uo., 87.

írt erdélyi magyar színháztörténet³⁹ fejezett be, amely szintén a kánonképzés két eljárását alkalmazta, vagyis kiválasztotta és értelmezte a vitát, így közvetetten az alapjául szolgáló előadást is. Fontos, ugyanakkor, hogy a vitaszövegek egy olyan új, értelmezői nyelvet próbáltak megteremteni, amely lehetővé tette azoknak az előadásoknak a befogadását, amelyek nem tudtak maradéktalanul része lenni a hatalmi, szocialista-realista kánonnak.

Bibliográfia

DEÁK Tamás. „Váratlan vendég”. *Utunk*, 1958. jan. 23., 6.10.
 GYÖRGY Andrea. „Irodalom és színház és viszonyának értelmezése a korai *Utunkban*”. *Betekintő*, 3. sz. (2022): 153–160.
 JÁNOSHÁZY György. „Vita a rendezővel és bírálójával”. *Utunk*, 1958. febr. 20., 8.
 KACSIR Mária. „Priestley-felújítás a Kolozsvári Állami Magyar Színházban”. *Előre*, 1958. febr. 2., 2.

KÁLMÁN C. György. „Kis népek kánonjainak vizsgálata: Néhány módszertani megjegyzés”. *Helikon*, 3. sz. (1998): 251–260.
 KÁNTOR Lajos. „Színházkeresés, színháztalálás”. *Látó*, 11. sz. (1992): 87–96.
 KÁNTOR Lajos és KÖTŐ József. *Magyar színház Erdélyben: 1919–1992*. Bukarest: Kriterion Könyvkiadó, 1994.
 NÁNY István, szerk. *Rendezte: Harag György*. Budapest: Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet, 2000.
 RAPPAPORT Ottó. „Új színjátszás Bukarestben”. *Utunk*, 1949. febr. 12., 14.
 SZABÉDI László. „Vita a rendezővel: Megjegyzések a Váratlan vendég rendezéséhez”. *Utunk*, 1958. jan. 30., 2.
 SZABÉDI László. „Miről is van szó”. *Utunk*, 1958. ápr. 17., 6–7.
 TAMÁS Gáspár. „A színház jövő játékstílusáról van szó”. *Utunk*, 1958. márc. 13., 7.
 TAMÁS Gáspár. „A színpadi rendezés problémái”. *Utunk*, 1958. ápr. 17., 11.

³⁹ KÁNTOR és KÖTŐ, *Magyar színház Erdélyben...*